

ПАЛЕОПЕДОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В МЕЖАХ АРХЕОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІГІВЩИНИ

Жанна Матвіїшина, Олександр Пархоменко

Інститут географії НАНУ

Палеопедологічні обстеження території з археологічними комплексами у наш час є надійним джерелом дослідження фізико-географічних умов минулого і давніх обставин проживання людини з використанням нового напрямку – геоархеологічного (методу хронорядів). Обстеження та дослідження ключових ділянок смт. Седнева та його околиць (Матвіїшина та ін. 2021), району Батурина (в межах Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця») (Матвіїшина та ін. 2020), неподалік с. Виповзів (Матвіїшина та ін. 2019) та с. Шестовиця на Чернігівщині (Матвіїшина та ін. 2016) є продовженням регіональних робіт з вивчення стадійності розвитку голоценових ґрунтів України з метою реконструкції умов проживання давньої людини.

Так, за запрошенням керівника археологічної експедиції, к.і.н., співробітника ННІ історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка В.М. Скорохода, нами досліджено ґрунти:

1. Фортеці VII ст. під подошвою захисного Батієвого валу; городища XV ст. н.е. в урочищі Трифоновицина; X ст. давнього посаду городища Орешня, а також відклади дитинця літописного Сновська в урочищі Коронний Замок, що знаходиться південніше Георгіївської церкви XVIII ст. території смт. Седнів та його околиць Чернігівського району Чернігівської області.

2. Захисного валу, який оточує садибу І. Мазепи з фрагментами раннього залізного віку й епохи бронзи; ділянки колишньої кузні (датованої до 1633 року) та садиби Кочубеїв; високої заплави р. Сейм району Батурина (в межах Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця») Ніжинського району Чернігівської області.

3. *Виповзівського городища X ст. до н.е. неподалік с. Виповзів Козелецького району Чернігівської області.*
4. *Курганної групи №6 X ст. та давньоруського городища Коровель Шестовицького археологічного комплексу Чернігівського району Чернігівської області.*

Під час дослідження ключової ділянки смт. Седнева та його околиць нами встановлено, що в межах території дослідження панували лучно-степові ландшафти з потужним розвитком травостою і з відносно родючими ґрунтами в умовах лісостепу.

У ході дослідження ґрунтів в межах Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» нами встановлено, що у катені з артефактами епохи бронзи розвивалися ґрунти лучного і лісо-лучного генезису з добре сформованими гумусовими горизонтами, близькими до лучно-дернових та алювіально-дернових зони помірного клімату, але тепліших за сучасні.

Дослідження городища X ст. неподалік с. Виповзів дозволило нам встановити, що на відкритих ділянках з лучною та лучно-степовою рослинністю у X столітті були представлені інтенсивно гумусовані різновиди дернових ґрунтів, більш забарвлені і з більшою глибиною профілів, ніж у сучасному ґрунтовому покриві, де ґрунти відрізняються світло-сірим забарвленням. Внаслідок еволюції ландшафтів первинне лісове ґрунтоутворення пізніше змінилося лучно-лісовим або лучним з переважаючими процесами гумусонакопичення. Переважали ландшафти близькі до сучасних півночі лісостепової зони.

Досліджуючи ґрунти Шестовицького археологічного комплексу нами встановлено, що клімат був континентальним, розвивалися процеси гумусо-аккумулятивні. Пізніше активізувалися процеси еолового переносу піщаного матеріалу. У деяких розчистках зафіксовано ілювіальні горизонти дерново-підзолистих ґрунтів та ранні етапи лісового ґрунтоутворення. Переважали ландшафти лучних степів, які розвивалися під високотравним покривом в умовах півночі лісостепу та півдня лісової зони.

Проведені дослідження відтворюють дрібні етапи ґрунтоутворення і змін клімату на окремій території з метою реконструкцій при-

родних обставин минулого у зв'язку з умовами життя давньої людини.

Література

1. **Матвійшина, Ж., Пархоменко, О., Скороход, В., Ситий, Ю.** (2021). Дослідження викопних ґрунтів в археологічних пам'ятках смт. Седнева та його околиць на Чернігівщині. *Географічна освіта та наука: перспективи й інновації: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Переяслав, 20-21 травня 2021*, 93–97
2. **Матвійшина, Ж., Пархоменко, О., Ситий, Ю.** (2020). Дослідження голоценових ґрунтів на території Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» у м. Батурин на Чернігівщині. *Науковий вісник Чернівецького університету, Географія*, 824, 15–25.
3. **Матвійшина, Ж.М., Пархоменко, О.Г., Скороход, В.М.** (2019). Еволюція ґрунтів та ландшафтів території давньоруського городища біля с. Виповзів на Чернігівщині. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Географія*, 31(1–2), 20–31.
4. **Матвійшина, Ж.М., Пархоменко, О.Г.** (2016). Особливості голоценового педогенезу на Шестовицькому археологічному комплексі X-XI ст. *Фізична географія та геоморфологія*, 3(83), 55–60.